

педагогічного стимулювання відповідної мотивації (художньо-естетичних потреб, інтересів, установок та готовності до фахової вокально-педагогічної діяльності).

Розгляд сутності, специфіки поняття «вокально-педагогічна ерудованість», проведений аналіз науково-теоретичних джерел щодо відповідного категоріально-понятійного ряду тощо дозволив створити **авторське визначення** досліджуваного феномену. Ми визначаємо вокально-педагогічну ерудованість як інтегровану якісну характеристику вчителя музики, що являє собою комплекс отриманих під час фахового навчання (як результат поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти), власного професійного досвіду знань і умінь у царині вокальної педагогіки та виконавства, теорії та історії музики, музичної психології тощо, а також психолого-педагогічної комунікації, здатність до вільного оперування цими знаннями й уміннями на базі відпрацювання мисленнєвих операцій, до ефективного їх застосування у процесі практичної музично-педагогічної діяльності щодо творчого, нестандартного розв'язання педагогічних ситуацій навчально-виховного процесу, щодо продукування оригінальних педагогічних ідей на основі мотиваційної цілеспрямованості студента до ефективного вокально-педагогічної діяльності.

З огляду на вищезазначене, доцільно зробити висновки, що формування вокально-педагогічної ерудованості студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів базується на забезпеченні комплексного здобуття ними формальної, неформальної та інформальної вокально-педагогічної освіти шляхом педагогічного стимулювання відповідної вмотивованості, а також педагогічного стимулювання й активізації у процесі фахового навчання мисленнєво-операційної діяльності.

Література

1. Лі Чуньпен. Методика формування вокальної компетентності майбутніх учителів музики: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.02 / Лі Чуньпен. – К., 2013. – 203 с.

2. Хоружа О.В. Компонентна структура етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. праць / Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Гуманістичні орієнтири мистецької освіти” 22-24 квітня 2009 р. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – Випуск 7 (12). – С. 116-122.

УДК 378.147.016

Вей Лімін

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВАЦЬКОГО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ

Стаття розкриває особливості підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів до співацького навчання школярів. Домінантним завданням сучасної мистецької освіти є підготовка майбутнього вчителя до духовного і фахового самовизначення у процесі творчої взаємодії з учнівськими вокально-хоровими колективами. Виокремлені провідні тенденції організації процесу співацького навчання, а саме: гуманізація, технологізація та творчість. Визначенні методичні орієнтири підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів до співацького навчання школярів.

Ключові слова: майбутні вчителі музики, співацька підготовка, методичні орієнтири, творча взаємодія з учнями.

Статья раскрывает особенности подготовки студентов факультетов искусств педагогических университетов к певческому обучению школьников. Доминантной задачей современного художественного образования является подготовка будущего учителя к

духовному и профессиональному самоопределению в процессе творческого взаимодействия с ученическими вокально-хоровыми коллективами. Выделены основные тенденции организации процесса певческого обучения, а именно: гуманизация, технологизация и творчество. Определены методические ориентиры подготовки студентов факультетов искусств педагогических университетов к певческому обучению школьников.

Ключевые слова: будущие учителя музыки, певческая подготовка, методические ориентиры, творческое взаимодействие с учениками.

The article reveals the features of preparation of students of pedagogical universities of arts education to the singing school. The dominant object of modern art education is to prepare future teachers for spiritual and professional self-determination in the process of creative interaction with the Student vocal choirs. The basic trends of organizing the process of singing training, namely: humanization, technologization and creativity. The methodical preparation of students of faculties of arts orientation of pedagogical universities in the singing training school.

Keywords: future teachers of music, singing training, methodological guidance, creative interaction with the students.

Сучасні вимоги до мистецької освіти у контексті світових стандартів передбачають досягнення студентами фахової компетентності за умов дотримання оптимального балансу між основними сферами навчальної діяльності студентів: мотиваційною, пізнавальною, оцінювальною, творчо-діяльнісною. У процесі навчання майбутнього вчителя особливо важливою координатою постає звернення до внутрішнього світу студента, розвитку його духовного потенціалу, актуалізації особистісних смислів фахового зростання.

Домінантним завданням сучасної мистецької освіти є підготовка майбутнього вчителя до духовного і фахового самовизначення, можливість самостійної взаємодії з динамічним світом у професійній праці. У зв'язку з цим, великого значення набуває здатність педагога допомогти студенту усвідомити і розвинути свої здібності, які необхідні для особистісної самореалізації. Основною метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистої і творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних наукових досліджень та вимог суспільства.

Аналіз міжнародного досвіду показує, що успішне функціонування освітніх систем забезпечується такими провідними тенденціями: гуманізацією, технологізацією та творчим спрямуванням педагогічного процесу. Нові педагогічні технології, які сьогодні впроваджуються у систему освіти необхідно розглядати як засіб гуманізації освітнього процесу, реалізації особистісно-орієнтованої парадигми освіти, забезпечення інтелектуального, творчого і морального розвитку майбутніх фахівців. Теоретико-методологічні засади фахового навчання китайських студентів визначають спрямованість навчально-виховного процесу на пошук змісту художньо-педагогічної діяльності, ставлення до професії, самопізнання і самовдосконалення, творчий розвиток особистості фахівця, його професійної культури. Разом з тим, досягнення художньо-педагогічного рівня зумовлено багатьма чинниками: метою і змістом фахової підготовки майбутніх учителів музики, цільовими установками, умовами, за яких відбувається їх фахове становлення. Мотивуючи фахову діяльність як творчу, необхідно спрямовувати майбутнього фахівця на самопізнання, самовдосконалення, що дозволить реалізувати особистісно-орієнтований підхід в освітній діяльності.

Дослідники вокального навчання студентів в Україні (В.Антонюк, Л.Василенко, Л.Дмитрієв, А.Саркисян, Г.Стасько, Ю.Юцевич та ін.) стверджують, що співацьке мистецтво становить вид музичного виконавства, заснований на майстерності володіння співацьким голосом. Розрізняють сольне та ансамблеве вокальне мистецтво, яке у різних народів акумулювало інтонаційні, ладові, ритмічні особливості народної музики, а також національні особливості фонетичного складу мовлення та голосотворення. Вокальна педагогіка як галузь вокального мистецтва, вивчає традиції вокальних шкіл (національних, місцевих,

індивідуальних, авторських), а також спрямовує індивідуальну практику співацького навчання.

Безперечно, спів — це, в першу чергу, володіння співацьким голосом. Вокальне навчання припускає «учений» спів (за висловом В.Антонюк) [1, 7]. Такий спів, як підкреслює А.Саркісян, має свою логіку, свої закони виразності, вимагає свого звучання голосних, своєї особливої манери вимовлення приголосних, своєї інтонаційної структури, тобто своїх специфічних координацій у роботі голосового апарату. Саме такий спів є предметом нашого дослідження і саме вокал вивчає процеси, які поєднуються у співі, — акустичні якості звуку, біофізичні механізми голосотворення, психологічні аспекти пізнавально-творчої діяльності та педагогічні чинники управління співацьким процесом.

З давніх давен поняття «вокал» пов'язано з професійним мистецтвом. За визначенням Л.Дмитрієва, вокал - це професійно сформований співацький голос. Наукове дослідження Р.Юссона поклато початок розвитку вокальної педагогіки як самостійної науки, яка ґрунтується на накопиченому багатому науковому потенціалі суміжних наук (фоніатрії, фізіології, акустики, психології, біофізики тощо). Широкий спектр наукових досліджень цих наук (як вітчизняних, так і зарубіжних) дав можливість педагогам-вокалістам підібрати оптимальний інформаційний матеріал для вдосконалення вокального навчання майбутніх фахівців. Тому вокальне навчання доцільно розглядати, з однієї сторони, як вокальне мистецтво — вид музично-виконавської діяльності, що базується на майстерності володіння співацьким голосом, а з іншою — як результат наукового підходу до формування співацького голосу, який обґрунтовує процеси голосотворення і звуковедення.

Статус педагогічної науки, як підкреслює Г.Стасько, дає можливість розглядати формування концептуальних основ вокальної педагогіки у контексті цілісної системи освіти через формування світоглядних, дієвих і творчих якостей особистості, через конкретний об'єм спеціальних знань, умінь і навичок, сконцентрованих у змісті спеціальної вокальної підготовки майбутніх учителів.

Широкі можливості творчого розвитку дає навчання вокалу тому, що воно пов'язане із залежністю дії, емоцій та свідомості через функціонування голосового апарату як найбільш розвинутого засобу вираження внутрішнього стану суб'єкту. За висловом В.Морозова [3, 111], емоція - це ключ до естетичних чудес співацького голосу. Емоційне сприйняття співу видатних виконавців (так званий еталон академічного співу) не залежить від мови співаків, стилю музики, рівня підготовки слухачів, бо воно ґрунтується на голосових сигналах домовної комунікації, присутніх у співі, та адекватно сприймаються усіма расами та націями. В цьому процесі активізуються глибокі еволюційні механізми голосу людини.

Музичні емоції народжуються за допомогою нервово-м'язової системи голосового апарату, яка складається з найтонкіших та багатоіннервованих м'язів. Голосовий апарат виконує функцію співпереживання, без якої неможливе сприйняття музичного мистецтва. Д.Огороднов стверджує, що саме голосовий апарат, а не слух, в цілому є органом сприйняття музики. Так, вокально виховані слухачі більш емоційно сприймають тембри музичних інструментів, відчувають і усвідомлюють їх місце й значення у палітрі засобів художньої виразності. У процесі сприймання виявляється співтворча активність особистості. Дана властивість зумовлює визначальну характеристику співу як наймасовішого виду музичного мистецтва. Завдяки цим своїм особливостям спів виступає основою системи музично-естетичного виховання особистості, її художньо-творчого розвитку.

Останнім часом інтонація голосу людини розглядається як дійовий засіб концентрованого впливу на людську спільноту. В.Морозов у своєму дослідженні вивчає голос людини як фізичний феномен і підкреслює існування інтонації голосу у часі як потік, згусток найскладнішої інформації [3, 117]. Навкруги голосу людини як голограми її духовного світу точаться диспути представників музичної, театральної педагогіки. У них ми знаходимо підтвердження важливості мовної інтонації під час передачі всіх внутрішніх рухів душі (емоцій, які переплавлюються у жести, міміку і мають велике інтонаційно-інформаційне значення) (В.Нікітін).

Музика як феномен суспільної свідомості входить у логічний та ієрархічний ряд явищ природи, заснованих на фізичних інформаційних законах. Людина, за висловом І.Калмикова – “мікрокосм” що звучит. Вона випромінює біоритми, які є звуковим феноменом – джерелом низькочастотних звукових коливань. Звук голосу – одна з форм енергії. Ця енергія, котру породжує голосовий апарат людини, розповсюджується з великою швидкістю, що призводить до коливання молекули повітря з певною амплітудою, частотою та силою. Від частоти коливання великою мірою залежить висота звуку, а від амплітуди коливання – його сила. Щоб зрозуміти природу звуку, його акустичні та фізіологічні особливості, необхідно перш за все, досконало вивчити мовний апарат, знати його побудову та упорядкування, а також вільно ним володіти.

Останні дослідження біологів (К.Судаков) свідчать про те, що інформаційне середовище організму створює свого роду інформаційні екрани: голографічний екран – у сітчатці глазу, кортієвому органі внутрішнього слуху, в рецепторі язика, у цитоархітектоніці мозгу (в молекулах ДНК і РНК тощо). У результаті формується єдиний інформаційний екран організму, який відображає різні сторони діяльності складових його систем адаптації до мінливих умов оточуючого середовища. Ритмічні та звукові прояви людини, звуковидобування та сприйняття звуків як вираження життя – особливий ступінь енергоінформаційної еволюції свідомості, яка залежить від форми дії та яка безпосередньо переходить у форму розвитку.

Згідно теорії О.Лосєва, потік свідомості є непервною плинністю мовної свідомості, тобто вербальна мова й музичне звучання постійно переплітаються, синтезуються, нерідко предстають в єдиному звучанні, тому що у більшості сучасних музичних жанрів звучить слово, тим більше, що генетично музичне мистецтво виростає безпосередньо й у значній мірі із словесної інтонації та артикуляції.

Музика як “абсолютний центр нашого існування” (С.Коллінз), “космос мистецтва”, “відображення логіки змін емоційних станів” (Б.Асаф'єв), як “філософія звуків” (Г.Білан), як “емоційне пізнання” (Б.Теплов), є важливим проявом свідомості, особого виду мислення та (на ранніх вікових етапах розвитку дитини) передмовним, поскільки мозок людини здатен до її сприйняття вже з моменту народження.

Спираючись на існуючі наукові теорії інформаціології, доцільно характеризувати музичний звук не тільки як акустичне явище, а здебільшого, як специфічний художньо-музичний феномен, який має значну інформаційну ємність. На думку В.Медушевського, “звук – це елементарна “часточка” інформаційного коду живої істоти, яка видає і сприймає його” [2, 11]. В.Медушевський дає таке остаточне визначення цього явища: “Музичний звук – найдрібніша виразна часточка музики, ... голограма духовного світу, відображеного в ній світовідчуття народів та епох” [2, 11]. Підсумовуючи досягнуте, він говорить про те, що звук - це “голограма всього, що створює повноту світовідчуття” [2, 31].

Мистецтво співу є складним психофізіологічним актом, адже голос під час співу ніби перетворюється на музичний інструмент, що натхненний думкою, словом та дією згідно з складними фізіологічними законами. Ці закони розглянуті у дослідженнях учених, які розкривають таємниці співацького процесу. Так, в існуючих фундаментальних працях В.Антонюк, Д.Аспелунда, Л.Дмітрієва, О.Коміссарова, Д.Люша, Р.Юссона, Ю.Юцевича та ін., розглядаються технічні аспекти постановки голосу, подані відповіді на запитання, що стосуються фізіології побудови голосового апарату та функціонального зв'язку основних аспектів голосотворення.

Орфоепічні норми звуковедення і систематизація навчального матеріалу викладена в наукових дослідженнях В.Багадурова, Л.Дмітрієва, Д.Євтушенко, О.Коміссарова, В.Морозова, А.Саркіяна та ін. Психологічні норми роботи над вокальною інтонацією розробнені В.Єрмолаєвим, К.Злобіним, Р.Юссоном та ін. Знання законів і норм голосотворення, побудови голосового апарату, біофізичних і орфоепічних основ вокальної мови, особливостей та закономірностей виконавського процесу — всі ці знання повинні бути фундаментом для оволодіння майбутнім фахівцем основ співацької техніки. Таким чином,

засвоєння теоретичної бази вокальної педагогіки є одним з важливих напрямів вокального навчання майбутніх учителів музики.

Якщо формування технічних навичок у майбутніх фахівців є першоосновою вокального навчання студентів, то його основним завданням повинен бути розвиток вокально-виконавських умінь та навичок. Виділяючи, (умовно), теоретичні, технічні та виконавські напрямки вокального навчання майбутніх учителів музики, доцільно зазначити, що у комплексі вони зорієнтовані на кінцевий результат вокального навчання — сформованість співацької майстерності, яка, у свою чергу, є результатом засвоєння студентами норм, традицій та цінностей вокального мистецтва і ґрунтується на розвитку у них технічних навичок, котрі формуються не тільки на власних відчуттях, але і на усвідомленні теоретичних принципів голосотворення.

Проте засвоєний комплекс вокальних знань, умінь і навичок не є достатнім для успішного формування у майбутніх учителів музики вокальної культури, оскільки специфіка фахової діяльності вчителя вимагає оволодіння методичними прийомами вокально-виконавської діяльності, спрямованими на керівництво співацьким розвитком школярів. Адже специфіка формування вокальної культури майбутніх учителів музики полягає в їх методичній підготовці, а саме: в оволодінні знаннями про вікові особливості розвитку та охорони співацького голосу школярів; в умінні оцінювати музично-естетичні якості співацького звуку у дорослих і дітей відповідно до сучасних вимог академічного вокального інтонування; у розвитку вокального слуху школярів; в оволодінні методами вокального навчання з урахуванням особливостей голосотворення у школярів; у засвоєнні прийомів впливу на процес формування співацького голосу; у вихованні навичок методичного аналізу навчально-репертуарного матеріалу тощо.

Література

1. Антонюк В.Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник /Валентина Геніївна Антонюк. — К.: ЗАТ Віпол, 2007. — 173 с.
2. Медушевский В.В. Внемлите ангельскому пению. /Вячеслав Вячеславович Медушевский. — Минск, 2000. — 368 с.
3. Морозов В.П. Резонансная теория голосообразования. Эволюционно-исторические основы и практическое значение. /В.П.Морозов. //Вокальное образование начала XXI века. — М.: Новый ключ, 2008. — 183 с.

УДК 377.5:7047

Паньок Т. В., Висікайло Т. В.

ВИКОРИСТАННЯ ПЛЕНЕРНОЇ ПРАКТИКИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядається пленерна практика не тільки, як умова набуття образотворчої майстерності, а і як потужний засіб професійного становлення майбутнього педагога образотворчого мистецтва. Робота на пленері і зростання професійності є взаємопов'язаними процесами у формуванні високо кваліфікованого фахівця художньо-освітньої галузі.

Образотворча діяльність в умовах пленеру сприяє творчому оволодінню фаховими дисциплінами, серед яких малюнок, живопис, композиція. Порівняно з аудиторними постановками, заздалегідь продуманими викладачем, робота на пленері передбачає безліч варіантів вирішення поставлених завдань, що стосуються вибору мотиву, композиційного рішення, колориту, а отже, вимагає від майбутніх фахівців більшої самостійності, активізації творчого мислення. Ефективність навчання в умовах пленеру пов'язується із запровадженням до навчального процесу системи творчих завдань, що передбачають створення тематичних композицій та вимагають від майбутніх фахівців художньо-освітньої галузі застосування творчого підходу до натури.